

Bastille wél bestormd

Een reactie op 'Onhistorische geschiedenis'

In dit artikel reageert Tom van der Geugten op de twee artikelen van Dick Berents over misvattingen in geschiedenismethodes (in dit nummer en in *Kleio* 1, 2014). Hij legt uit waarom hij de kritiek voor een deel niet terecht vindt. Ook reageert hij op de verklaringen die Berents geeft voor de misvattingen. Tot slot gaat hij in op het beroep van educatief auteur en de specifieke competenties daarvan.

Schoolboekauteurs laten nog weleens een steekje vallen' en 'In geschiedenismethodes staan tal van fouten' schreef Dick Berents in zijn eerste artikel in *Kleio* 1 (2014). Het is goed als uitgevers en auteurs worden gewezen op fouten in hun boeken, zowel redactionele als inhoudelijke fouten. Er zijn educatieve uitgeverijen die met een speciaal formulier op hun website docenten vragen errata te melden. U mag ervan uitgaan dat die meldingen zeer op prijs worden gesteld en dat er bij herdrukken dankbaar gebruik van wordt gemaakt. Het komt ook regelmatig voor dat een docent of een leerling een kritische vraag mailt naar de uitgever over de inhoud van een schoolboek, waarop – voor zover ik weet – altijd zorgvuldig wordt geantwoord. Dat is een constructieve vorm van samenwerking tussen makers en gebruikers. Het is interessant dat Berents in de rol van betweter uitspraken doet over 'misvattingen'

in schoolboeken zonder zijn bronnen te vermelden. Op een aantal punten heeft Berents zeker gelijk, maar op een aantal ook niet. Ik maak dat duidelijk door hierna in te gaan op drie van de circa vijftien door Berents gesignaleerde 'misvattingen'. Ook voor Berents geldt, waar gewerkt wordt, worden fouten gemaakt.

De mythe van Wageningen

Met een citaat uit *Geschiedeniswerkplaats* (2009) stelt Berents dat de tijd en plaats van de Duitse capitulatie in Nederland in mei 1945 in diverse schoolboeken verkeerd zijn weergegeven. Op 9 juli 1945 onthulden de Canadese generaal Foulkes, prins Bernhard en de Wageningse burgemeester Van der Weide op de buitenmuur van hotel De Wereld een gedenkplaat waarop in het Engels staat vermeld: 'In dit gebouw werd op 5 mei 1945 door luitenant Charles Foulkes, opperbevelhebber van het Eerste Canadese legercorps, ►

Tom van der Geugten was docent geschiedenis in het vo en hbo en is het nu in het hovo. Hij is voorzitter van de Vereniging van Educatieve Auteurs en werkt(e) mee aan de methodes *Sprekend verleden*, *Sporen*, *Indigo*, *Plein M*, *Geschiedeniswerkplaats* en *Wijzer!*

Foto gemaakt in hotel De wereld op 5 mei 1945 met Bernhard (geheel links), Foulkes (tweede van links) en Blaskowitz (tweede van rechts). Foto: www.4en5mei.nl.

► Deels geciteerd in *Capitulatie of dienstbevel. Wageningen en de laatste oorlogsdagen*, Historische Vereniging Oud-Wageningen (2010). www.saak.nl, klik op 'Battlefield tour', en dan op 'Grebbeleinie/Wageningen'.

► Hans Wansink, 'Capitulatie in Wageningen onwettig', in: *De Volkskrant* 30 april 2005.

► L. de Jong, *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog*, deel 10b, p. 1413. In pdf op www.niod.nl/nl/download.

► Hans Wansink, 'De mythe van Wageningen', in: *De Volkskrant* 30 april 2005.

► http://nl.wikipedia.org/wiki/Charles_Foulkes.

► zie noot 1.

de onvoorwaardelijke overgave geaccepteerd van het 25ste Duitse leger van col. gen. Johannes Blaskowitz.' In het gemeentearchief van Wageningen bevindt zich het 'capitulatiedocument' met de handtekeningen van Foulkes en Blaskowitz.¹ Het is gedateerd '5 May 1945', maar het is niet onmogelijk dat de tekst op 6 mei is ondertekend en dat de 'capitulatie' op 5 mei mondeling is geaccepteerd. Uit de titel *Orders* (in de Duitse vertaling: *Übergabebefehle*) en de tekst van het document blijkt dat het formeel niet ging om een capitulatie, maar om een praktische uitwerking van de capitulatie op 4 mei te Lüneberg aan de Britse veldmaarschalk Montgomery door de Duitse admiraal Von Friedeburg namens de Duitse troepen in Noordwest-Duisland, Nederland en Denemarken. Deze capitulatie was ingegaan op 5 mei 8.00 uur.² Reden om Bevrijdingsdag op die datum te vieren.

In 1982 schreef Loe de Jong dat Blaskowitz het capitulatiedocument niet tekende op 5 mei in het hotel, maar op 6 mei in de aula van de Landbouwhogeschool en dat Bernhard erbij was in het hotel en in de aula.³ Volgens Berents is er op 5 mei niets ondertekend en was Bernhard er toen niet bij. Maar met foto's (vorige pagina) en films (bijvoorbeeld 'Onderhandelingen Duitse overgave' op *YouTube*) kan worden aangetoond dat Bernhard bij beide bijeenkomsten wel degelijk aanwezig was. In 2005 stelde de Wageningse historicus Coen Pepplinkhuizen vast dat het zicht op de capitulatiegeschiedenis nogal wordt verduisterd door tegenstrijdigheden en schijninformatie.⁴ 'De onderschriften van de foto's die op 5 en 6 mei 1945 in Wageningen zijn genomen, klopten niet; personen werden voortdurend verwisseld. Getuigen gaven soms wel vier versies van de gebeurtenissen.'

verhaal van Reichelt door documenten bevestigd. De bijeenkomst in de aula, waarin werd gesproken over praktische zaken zou later zijn aangeduid als de bijeenkomst waar de ondertekening van het document – mogelijk met opzet geantidateerd – zou hebben plaatsgevonden. Volgens Pepplinkhuizen heeft generaal Foulkes bewust geprobeerd – vooraf en achteraf – om de eer van een eigen capitulatie op te strijken. En heeft Bernhard zich deze mythe van Wageningen laten aanleunen. Een waardevolle recente publicatie over de gebeurtenissen in Wageningen is het artikel *Capitulatie of dienstbevel. Wageningen en de laatste oorlogsdagen* van leden van het documentatiecentrum van de Historische Vereniging Oud-Wageningen (2010).⁶ Volgens deze historici is het waarschijnlijk dat het gevraagde uitstel bedoeld was om de Duitse troepen over de geaccepteerde orders te informeren, om ongelukken te vermijden. Op basis van onder meer Canadese verslagen komen de historici tot de conclusie dat meermalen documenten zijn getekend. Op 5 mei is om 16.30 uur in hotel De Wereld het 'orderdocument' getekend, dat beschouwd wordt als capitulatiedocument. In het begin van de middag van 6 mei is er een bijeenkomst geweest in een boerderij in Nude waarbij waarschijnlijk formulieren zijn getekend waarmee Blaskowitz te kennen gaf dat hij had voldaan aan de op 5 mei gegeven opdracht om informatie te geven over de Duitse

'Veel auteurs gaan inderdaad uit van hun relatief beperkte kennis uit hun school- en studietijd'

Op 5 mei vroeg Blaskowitz om uitstel, volgens Berents (en De Jong) 'omdat hij eerst wilde onderzoeken of hij aan alle eisen kon voldoen.' Berents stelt dat het capitulatiedocument op 6 mei in een boerderij in het gehucht Nude bij Wageningen is getekend, zoals in 1975 is beweerd door de Duitse generaal Reichelt, hetgeen vervolgens meermalen is bestreden is door generaal-majoor George Kitching.⁵ Volgens Pepplinkhuizen wordt het

Buste van Quetzalcoatl uit de periode 1325 - 1521, British Museum.

troepen. En later op de middag van 6 mei zijn in de aula mogelijk ook weer documenten over praktische zaken ondertekend. Over het precieze verloop van de gebeurtenissen op 5 en 6 mei lopen de meningen dus nog sterk uiteen.

De terugkeer van Quetzalcoatl

Berents beweert dat er geen bron van de Azteken zelf is, die ons vertelt dat Quetzalcoatl terug zou komen. Toch ben ik in bezit van het boek *De oorlog tegen de goden. Azteekse kronieken over de Spaanse verovering* met door Azteken-specialist Rudolf van Zantwijk uit het Nahuatl vertaalde teksten.⁷ Hierin zegt ene Axayacatl: 'Motecuzoma zit maar in de oude geschriften te staren. Hij vraagt zich af of de terugkeer van Quetzalcoatl op handen is.' En in een verslag van de aankomst op de kust van het eerste Spaanse schip staat: '... en zij vroegen zich af of hij, Quetzalcoatl (Siervederslang of Kostbare Tweeling) Topiltzin (Onze Prins), was aangekomen.'

Het klopt dat afbeeldingen van Quetzalcoatl niet leken op Cortés en dat Spanjaarden het verhaal over de terugkeer van deze god in de wereld brachten om aan te geven hoe bijgelovig Azteken waren. Maar dat neemt niet weg dat er wel degelijk Azteekse bronnen over de verwachte terugkeer van deze god bestaan.

Verklaringen

In zijn tweede artikel geeft Berents een aantal realistische verklaringen voor veel missers in schoolboeken. Zo worden hardnekkige misvattingen in methodes doorgegeven, met in vmbo-boeken minder 'vergissingen' dan in de meer gedetailleerde vwo-boeken. Het klopt dat uitgevers nogal eens gebruik maken – ze worden niet 'in dienst' genomen – van jonge, relatief onervaren auteurs met een relatief beperkte vakkennis, zeker op het evenementiële niveau. Zij moeten al doende leren, bij gebrek aan een vakopleiding voor auteurs.

Inderdaad gaan veel auteurs uit van hun relatief beperkte kennis die ze in hun school- en studietijd hebben ontwikkeld. Onbekende onderwerpen zijn nogal eens onbemind. Gebrek aan tijd voor adequate research speelt ook zeker een rol, al is het niet zo dat oudere auteurs het vaak te druk hebben om veel te lezen. Dat geldt eerder voor jonge auteurs. Vanwege het historisch overzicht moeten auteurs tegenwoordig inderdaad minder diepgaand over meer onderwerpen schrijven dan in de tijd van de thema's. En de eisen van de didactiek

De bestorming van de Bastille

Berents meldt dat er maar liefst negen methodes zijn waarin staat dat de Bastille op 14 juli 1789 werd 'bestormd', terwijl er volgens hem helemaal geen bestorming was. Nu betekent 'bestorming' volgens *Van Dale* 'met grote aantallen tegelijk afkomen op'. En daarbij ging het er volgens bijgaande bron niet zo geweldloos aan toe als Berents beweert.

In de *London Gazette* stond kort na 14 juli 1789:

*'In the Evening a Detachment with Two Pieces of Cannon went to the Bastille, to demand the Ammunition deposited there. A Flag of Truce had been sent before them, which was answered from within; But nevertheless, the Governor (the Marquis de Launay) ordered the Guard to fire, and several were killed. The Populace, enraged at this Proceeding, rushed forward to the Assault, when the Governor agreed to admit a certain Number, on Condition that they should not commit any Violence. A Detachment of about Forty accordingly passed the Drawbridge, which was instantly drawn up, and the whole Party massacred. This Breach of Faith, aggravated by so glaring an instance of Inhumanity, naturally excited a Spirit of revenge and Tumult not to be appeased. A Breach was soon made in the Gate, and the Fortress surrendered.'*⁸

en vormgeving zijn zeker zwaarder geworden. Berents wijst op de felle concurrentie tussen methodes, maar die is niet per definitie nadelig voor de feitelijke juistheid van informatie. Een uitgeverij kan kiezen voor inhoudelijke kwaliteit als *selling object*. Deze kwaliteit wordt voor een deel bepaald door de houding van auteurs, de eisen die ze aan zichzelf stellen en door de werkwijze van auteursteams, die per methode nogal verschilt. Uit ervaring weet ik dat het goed werkt als de uitgever en medeauteurs kopij meelesen vanaf de eerste versie en gewend zijn om elkaar zo nodig flink te bekritisieren. Jonge auteurs ontwikkelen hun schrijfcompetenties beter als ze gecoacht en gecontroleerd worden door meer ervaren auteurs. Ambitieuze jonge auteurs staan open ►

Prise de la Bastille, waterverfschilderij door J.P. Houel uit 1789. Bibliothèque nationale de France.

► Amsterdam 1992, p. 34, 50 en 52.

► <http://www.nationalarchives.gov.uk/documents/education/french-revolution.pdf>.

Competentiemodel

1 Leermateriaal ontwikkelen

	De educatief auteur:
<i>kennis:</i>	is op de hoogte van actuele kwaliteitskenmerken van leermateriaal, zoals leerteksten, opdrachten, afbeeldingen en geluidsopnamen
<i>inzicht:</i>	begrijpt het belang van afstemming van diverse soorten leermateriaal op bepaalde doelgroepen
<i>vaardigheden:</i>	is in staat om diverse soorten leermateriaal te schrijven, te selecteren of op andere wijze te produceren en daarbij kritisch te reflecteren op proces en product
<i>houding:</i>	is bereid om zijn kennis, inzicht en vaardigheden met betrekking tot diverse soorten leermateriaal adequaat te ontwikkelen

Zie voor het complete competentiemodel:

<http://www.educatieveauteurs.nl/informatie/competentieprofiel>.

voor kritiek en horen graag hoe het beter kan. Dat kost veel tijd, omdat je bijvoorbeeld iets voor een collega-auteur uitzoekt, maar het zorgt wel voor een voortdurende scheiding van inhoudelijke kaf en koren. Wat zeker niet werkt, is een uitgever die een auteur aan zijn lot overlaat met de mededeling 'Je kan het!' Tot slot van het proces is het de verantwoordelijkheid van eindredacteuren om de inhoud kritisch te controleren en waar nodig te verbeteren. Bij twijfel werkt het goed als twee eindredacteuren elkaar kunnen raadplegen.

De educatief auteur

Leermateriaal maken is een creatieve manier om met je schoolvak bezig te zijn. Veel leraren maken regelmatig leermateriaal voor hun eigen les en die van collega's op hun school. Dat hoort bij hun werk. Maar als ze leermateriaal voor anderen buiten hun school maken, dan zijn ze ook educatief auteur. Educatief schrijven is een ander beroep dan dat van een leraar. Uit recent onderzoek blijkt dat educatieve auteurs steeds minder vaak ook lesgeven. Educatieve auteurs werken meestal als zelfstandig ondernemer en krijgen van de uitgeverij als beloning voor hun schrijfwerk een deel van de opbrengst van het leermateriaal (royalty's). Van de nettoverkoopprijs gaat doorgaans ongeveer tien procent naar de auteurs. Elke auteur krijgt hiervan een deel dat evenredig is aan zijn bijdrage aan het product. Deze zaken worden geregeld in een contract dat de auteur afsluit met de uitgeverij. Hoe beter een (wel en niet-digitale) methode verkoopt, hoe meer de auteur eraan verdient.

Beroepscompetenties

Educatieve auteurs kunnen diverse taken vervullen in het productieproces van leermateriaal. Bij methodes geschiedenis zijn er bijvoorbeeld conceptontwikkelaars, beeldverzamelaars, eindredacteuren en schrijvers van teksten, opdrachten, toetsen en van digitale onderdelen van de methode. Elke methode heeft zijn eigen werkwijze, die samenhangt met de kwaliteiten van de beschikbare auteurs en de mate van betrokkenheid van de eindredacteur en de uitgever. Er zijn auteurs die zowel teksten als opdrachten (met antwoorden) en toetsen schrijven, maar het komt ook voor dat dit door aparte auteurs wordt gedaan. Educatieve uitgeverijen zoeken regelmatig naar nieuwe auteurs. Op hun website publiceren ze bijvoorbeeld specifieke oproepen of er is een pagina op hun site waar potentiële auteurs zich kunnen aanmelden. Na aanmelding worden hun schrijverskwaliteiten getoetst met een proefopdracht.

Wat moet een educatief auteur kennen en kunnen? Op de website www.educatieveauteurs.nl worden acht belangrijke competenties behandeld. Belangstellenden kunnen hiermee vaststellen of het ook voor hen een geschikt beroep is. Als beginnend auteur hoef je niet al deze competenties te beheersen. Een uitgever laat je bijvoorbeeld eerst opdrachten schrijven. Door ervaring en zelfscholing kun je je competenties verder ontwikkelen. Heb je laten zien dat je op tijd goed werk kunt leveren, dan is er meestal meer dan genoeg te doen. En dat zal nog jaren zo blijven. ■

Beroepsvereniging

Sinds 2006 hebben educatieve auteurs een eigen beroepsvereniging die hun belangen behartigt: de Vereniging van

Educatieve Auteurs (VvEA). De VvEA biedt haar leden mogelijkheden om contact te hebben met beroepsgenoten. Ze verzorgt scholing en informeert leden over ontwikkelingen die te maken hebben met hun beroep. Ze voert overleg met de Groep Educatieve Uitgeverijen (GEU) over modelcontracten en bemoeit zich met politieke besluitvorming, bijvoorbeeld over Wikiwijs en over de Wet Auteurscontractenrecht. Leden van de VvEA kunnen gebruikmaken van hun recht op juridische hulp bij een conflict met een opdrachtgever.

www.educatieveauteurs.nl

